

Andrzej Makowski CSsR

ORCID: 0000-0003-2647-3124

WSD Redemptorystów – Tuchów

Renowacja misji ludowych w systemie misyjnym redemptorystów

Słowa kluczowe: nowa ewangelizacja, misje ludowe, renowacja misji, parafia, redemptoryści, św. Alfons Liguori

Keywords: new evangelization, popular missions, mission renovation, parish, Redemptorists, St. Alfons Liguori

Misje ludowe stanowią najbardziej uniwersalną formę ewangelizacji wędrowniej, która ma na celu przepowiadanie Dobrej Nowiny. Funkcjonują one od niemal pięciuset lat. Przez wieki, od momentu, kiedy tylko się pojawiły, przyczyniały się na całym świecie do dynamicznej odnowy życia duszpasterskiego i wiary w Kościele katolickim¹. Wprowadzone przez Sobór Trydencki, w ciągu wieków przybierały różną postać, np. misji katechetycznych, pokutnych, centralnych, domowych, parafialnych czy misji miast². Misje ludowe uwzględniały kontekst społeczny, kulturowy czy też kościelny swoich czasów, co umożliwiało im spełnianie zadania odnowienia wiary. Od wieków były one – i są nadal – zalecane przez Kościół, co podkreślają zwłaszcza ostatni papieże: Jan Paweł II, Benedykt XVI i Franciszek³. Dzieło misji ludowych sta-

¹ S.J. Boland, *The missionary methods of The Redemptorists*, „Spicilegium Historicum CSsR” 30 (1962), s. 401; A. Wallace, *Reconsidering the Parish Mission*, „Worship” 4 (1993), s. 341–343.

² G. Siwek, *Misje ludowe. Historia – teologia – praktyka*, Kraków 2009, s. 19–98; A. Makowski, *Nowa ewangelizacja inspiracją odnowy misji ludowych*, Kraków 2017, s. 137–173.

³ Jan Paweł II, Bulla ogłaszająca rok 1983 Świętym Rokiem Jubileuszowym Odkupienia *Apertite portas Redemptori*, Warszawa 1983, nr 11; Congregazione per la Dottrina della Fede, *Indicazioni pastorali per l'Anno della Fede*, nr IV, 6, <http://www.annusfidei.va/content/novaevangelizatio/it/annus-fidei/indicazioni-pastorali-per-l-anno-della-fede.html> (dostęp: 21 stycznia 2016); Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Żyć Rokiem wiary. Program dusz-*

nowi według nich „niezastąpiony środek okresowej, gruntownej odnowy życia chrześcijańskiego”⁴.

Współczesne misje ludowe są nadzwyczajną działalnością duszpasterską, która pomaga duszpasterstwu zwyczajnemu. Stanowią one nie tylko określony, wyizolowany i nadzwyczajny akt ewangelizującego duszpasterstwa, ale również projekt składający się z dobrze opracowanych etapów, które zajmują kilka lat pracy. Proces misyjny powinien składać się z premisji (etap wprowadzający), misji (etap profetycznego głoszenia Dobrej Nowiny) i postmisji (kontynuacja misji), a także renowacji misji⁵. W niniejszym artykule przedstawiona zostanie koncepcja systemu misyjnego św. Alfonsa de Liguoriego i jego wpływ na przepowiadanie misji ludowych oraz renowacja misji jako element typowy dla systemu misyjnego redemptorystów.

1. System misyjny św. Alfonsa Marii de Liguoriego

Św. Alfons Liguori miał świadomość odmiennego sposobu głoszenia misji przez redemptorystów. Nigdzie jednak nie wyszczególnia dokładnie, na czym owa odmienność miałaby polegać. Porównanie jego metody z innymi prowadzi do wniosku, że nie zawiera on całkowicie nowych, dotychczas niespotykanych praktyk, nie wykluczając renowacji misji. Te znane i stosowane już elementy św. Alfons dobiera jednak i układa w swój system, kierując się własnymi przemyśleniami i doświadczeniami misjonarskimi⁶.

1.1. Koncepcja apostołstwa misyjnego św. Alfonsa

Pośród różnorodnych doświadczeń duchowych i apostołskich, które przyczyniły się do powstania metody misyjnej św. Alfonsa, należy podkreślić jego działalność w kaplicach wieczornych oraz w dziele misji apostołskich. Po święceniach kapłańskich, mając świadomość wielkiej liczby kapłanów w Neapolu, św. Alfons zwrócił się do neapolitańskich biedaków i ludzi z marginesu zamieszkujących peryferie miasta. W głoszonych im kazaniach zapraszał ich do nawrócenia, co owocowało wieloma spowiedziami. Odkrywał, że pragnienie świętości można obudzić w każdym człowieku, nawet tym najbardziej zagu-

---

pasterski, Częstochowa 2012, s. 134; Franciszek, Bulla o Nadzwyczajnym Jubileuszu Miłosierdzia *Misericordiae vultus*, Wrocław 2015, nr 18.

⁴ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska o katechizacji w naszych czasach *Catechesi tradendae*, Kielce 1996, nr 47.

⁵ General Secretariat for Evangelization, *What is evangelization?*, Roma 2009, s. 106–121.

⁶ G. Siwek, *Dyrektorium Misji Warszawskiej Prowincji Ojców Redemptorystów*, mps, Toruń 1983, s. 44.

bionym. Kiedy początkowo niewielkie liczbowo spotkania zaczęły przyciągać coraz większe rzesze ludzi, zaniepokoiło to władze cywilne. Mówiło się nawet o formalnym zakazie tych zgromadzeń. Wobec tego Alfons podzielił uczestników na małe grupy, w których organizację i prowadzenie spotkań powierzał świeckim animatorom. Sobie zastrzegł jedynie formację animatorów i sprawowanie sakramentów. Kaplice wieczorne prowadziły Alfonsa do osobistego doświadczenia bogactwa ukrytego w ludziach religijnie opuszczonych i materialnie ubogich, a także otwierały na potrzebę współpracy ze świeckimi. Otwartość na apostołat świeckich wiązała się dla Alfonsa nie tylko z potrzebą formowania laikatu świadomego swego powołania, ale była także środkiem do niesienia Ewangelii zbawienia tym, do których sam zanieść jej nie mógł. Ponadto dzieło kaplic wieczornych uświadomiło mu, że aby doprowadzić do Chrystusa ludzi dotąd żyjących z dala od Niego, trzeba wyjść z kościołów na ulice, a więc przenieść Kościół w miejsca, w których ci ludzie żyli i pracowali⁷.

Od stycznia 1727 do października 1732 roku Alfons prowadził żywą działalność misyjną w Neapolu i poza nim. Przekonał się wówczas, jak wielka jest skala opuszczenia duchowego, moralnego, kulturalnego i ekonomicznego ludzi żyjących poza murami stolicy Królestwa Neapolitańskiego. Mógł w tym czasie osobiście doświadczyć niezwyklej skuteczności prowadzonych wspólnie z innymi kapłanami misji, czego szczególnie wymownym świadectwem były obłożone konfesjonały. Był to również okres, w którym prowadząc wiele serii rekolekcji dla duchowieństwa, odkrywał potrzebę możliwie szerokiego oddziaływania poprzez misje na wszystkie grupy społeczne, nie wyłączając duchowieństwa oraz osób zakonnych⁸. Idea zgromadzenia misyjnego, która dojrzała w nim przez wiele lat, nabrała wyraźnych kształtów po doświadczeniu wielkiej potrzeby duchowej opuszczonych pasterzy z okolic Scali, gdzie Alfons wraz z grupą przyjaciół udał się na odpoczynek w 1730 roku. Święty patron moralistów od samego początku dokładnie wiedział, jakie ma być zadanie rodzącego się zgromadzenia. Podczas pobytu w Neapolu zrozumiał on, iż całkowite opuszczenie, w jakim pozostawał ów wiejski lud w okolicach Scali, nie pozwalała na poświęcenie mu tylko jakiejś sporadycznej misji, ale wymaga stałej obecności Kościoła, która pozwoliłaby tym ludziom odnaleźć samych siebie jako dzieci Boże. Założone w 1732 roku Zgromadzenie Najświętszego

⁷ T. Rey-Mermet, *Przyjaciel pozbawionych nadziei. Św. Alfons Liguori (1696–1787)*, Tuchów 1996, s. 49–57; *Katecheza Ojca Świętego z 30 marca 2011 roku* (Scala), „Redemptorystowskie wiadomości”, 31 marca 2011, wydanie specjalne; F.M. Jones, *Alphonsus de Liguori, Saint of Bourbon Naples (1696–1787). Founder of the Redemptorists*, Dublin 1992, s. 62–65.

⁸ T. Rey-Mermet, *Przyjaciel pozbawionych nadziei. Św. Alfons Liguori (1696–1787)*, dz. cyt., s. 58–63.

Odkupiciela nie miało na celu wprowadzenia jakiejś nowej strategii ewangelizacji. Klasztor redemptorystów w wizji życia misyjnego św. Alfonsa miał być Kościołem w nieustannej misji, miał się stawać centrum duszpasterskim oddziałującym na całą diecezję ze szczególnym uwzględnieniem ludzi najbardziej religijnie opuszczonych.

1.2. Alfonsjańska „nowość” w misjach ludowych

W XVIII wieku powstały tzw. systemy misyjne stworzone przez trzy wielkie postacie, które wpłynęły na duchowość, działalność i myśl misyjną. Do tego wielkiego włoskiego tryptyku misyjnego, jak nazywa ich historyk Zgromadzenia Redemptorystów Giuseppe Orlandi, należą: św. Leonard z Porto Maurizio (1767–1751), patron misji ludowych św. Paweł od Krzyża (1694–1775) oraz św. Alfons Liguori (1696–1787). Ostatni z nich jest najbardziej oryginalnym twórcą metod misyjnych oraz jedynym, który wprowadził do nich nowe elementy⁹. Św. Alfons był przede wszystkim misjonarzem, i to jednym z największych w Kościele XVIII wieku we Włoszech. Niesienie nadziei najbardziej ubogim poprzez przepowiadanie im słowa Bożego było jego najważniejszym charyzmatem, przekazanym założonemu przez niego Zgromadzeniu¹⁰. Został on nazwany „prawodawcą systematycznych misji ludowych”. Jest twórcą redemptorystowskiego systemu misyjnego, w którym jednak niewiele jest elementów wyłącznie jego autorstwa; są to raczej znane i praktykowane już środki, odpowiednio przez niego dobrane, pogłębione teologicznie i skompilowane w logicznie spójną całość. Św. Alfons nie pozostawił jasnej definicji misji parafialnych. Natomiast na podstawie jego pism możemy określić je jako

pracę apostołską kapłanów upoważnionych przez zwierzchność kościelną do tymczasowego duszpasterzowania na terenie określonej parafii, celem gruntownego odnowienia życia nadprzyrodzonego w duszach wszystkich parafian przez odpowiednie środki apostołskie, a zwłaszcza przez kazania, gruntowną spowiedź i wspólną Komunię świętą¹¹.

Założyciel redemptorystów miał świadomość odmienności własnego sposobu głoszenia misji. W liście z 1734 roku do kandydata do Zgromadzenia św. Alfons pisze, że misje redemptorystów są bardzo popularne i przynoszą

⁹ Tenze, *Alfons Liguori święty wieku oświecenia*, Warszawa 1987, s. 327; C.C. Guglia, *Il Vangelo agi Ultimi. Le missioni popolari*, Roma 1990, s. 20.

¹⁰ Communicaanda nr 1, *Evangelizare pauperibus – Ewangelizacja niosąca nadzieję ubogim*, w: M. Kotyński, *Zanieść nadzieję ubogim. Ewangelizacja w dokumentach CSsR*, Kraków 2006, s. 11.

¹¹ M. Pirożyński, *Nowoczesna misja parafialna*, Wrocław 1948, s. 36.

owoce, ponieważ „prowadzimy je w odmienny sposób, niż czynią to inne kongregacje”¹².

Alfonsjańską „nowość” w misjach stanowiły trzy istotne cechy. Pierwszą było pójście do najbardziej opuszczonych, do których nikt nie chciał iść. Stąd też proponuje on osobne misje dla każdej miejscowości. Czas ich trwania oraz liczbę misjonarzy uzależnia od potrzeb danej parafii oraz od konkretnych potrzeb duchowych ludzi, dla których była ona prowadzona¹³. Św. Alfons nakazywał, aby misja zarządzana przez superiora trwała tak długo, aż będzie można roztropnie osądzić, że już wszyscy mieszkańcy danej miejscowości przystąpili do spowiedzi. Zwykle misja trwała 12 dni. Przez pierwsze osiem głoszono kazania tematyczne i o sprawach ostatecznych, a w czasie kolejnych trzech prowadzono „pobożne ćwiczenia”. Ostatniego dnia było błogosławieństwo. W małych miejscowościach na przeprowadzenie misji mogło wystarczyć 10 dni. W miastach i miejscowościach liczących ponad 4 tys. mieszkańców mogła ona trwać 18, 24, a nawet 36 dni. Konstytucje redemptorystów z 1764 roku przytaczają następujące zalecenia dla przełożonego misji:

niech uważa, by nie przyspieszać misji z powodu troski, by nie była zbyt długa. Misje w małych miejscowościach niech trwają przynajmniej 10–12 dni, a te w dużych miejscowościach proporcjonalnie według potrzeby. Niech nie kończy misji, zanim wpieryw nie zadośćuczyni potrzebom całego ludu i nie zaspokoi sumień poprzez spowiedź.

Jeśli kościół główny nie mógł pomieścić wszystkich wiernych, prowadzono misje również w innych kościołach danej miejscowości¹⁴.

Druga cecha odnosi się do formy – opowiadając Ewangelię, należy mówić językiem zrozumiałym dla ludzi prostych, pasterzy, wieśniaków, bez kwiecistych oracji, frazy mają być krótkie, jasne, przykłady zrozumiałe, a całość tak przedstawiona, aby pozostała w pamięci słuchaczy. Jeśli była potrzeba, św. Alfons zalecał mówić w dialekcie. Słowo jest środkiem, a nie celem¹⁵. W treści kerygmatu misyjnego zaleca on akcentowanie miłości jako podstawy nawrócenia i wytrwania, podkreśla rolę modlitwy, wartość nabożeństwa do Matki Bożej, potrzebę unikania złego, szczerść na spowiedzi św. W końcu misja

¹² S.J. Boland, *The Missionary Methods of the Redemptorists*, dz. cyt., s. 402.

¹³ A. Liguori, *Instruction pratique, sur les exercices de la mission*, w: tenże, *Cœuvres completes*, t. 15, Paris 1836, s. 210; *Regolamento per le sante missioni*, „*Analecta*” 4 (1922), s. 175.

¹⁴ G. Orlandi, *La Missione*, w: *Storia della Congregazione del Santissimo Redentore. Origini (1732–1793)*, t. I/I, red. F. Chiovaro, Roma 1993, s. 333–334.

¹⁵ A. Liguori, *Instruction pour les prédicateurs on lettere apologetiques sur la vraie manière de prêcher avec la simplicité évangélique et sur la grand utilité des missions*, w: tenże, *Cœuvres completes*, t. 2, Paris 1854, s. 429.

według św. Alfonsa powinna doprowadzić do *vita devota*, aby zbudować życie chrześcijańskie¹⁶.

Trzecim rysem, całkowitą nowością w programie misyjnym św. Alfonsa, była obowiązkowa renowacja, którą przeprowadzano w tej samej parafii po kilku miesiącach od zakończenia misji świętej lub w następnym roku. Miała ona na celu utrwalenie owoców odprawionych misji. Renowacja trwała krócej i była prowadzona przez mniejszą liczbę misjonarzy, którzy mieli obowiązek nawiązywać do wcześniej przeżytych misji parafialnych¹⁷.

Św. Alfons Liguori akcentował w teologii ascetycznej miłość ku Bogu, w teologii moralnej troskę o właściwe kształtowanie sumienia, w teologii pastoralnej wrażliwość na konkretne potrzeby duchowe człowieka. W oparciu o te koncepcje dokonywał selekcji różnych metod misyjnych, które następnie wykorzystywał w praktyce. Przykładem może być wielka misja miejska w Neapolu w latach 1741–1742. Zorganizował ją kard. Giuseppe Spinelli. Misja została przygotowana przez bł. Januarego Marię Sarnellego – współbrata św. Alfonsa. Początkowo prowadził ją św. Alfons, a następnie sam Sarnelli. Mimo iż zaczerpnęli oni z „klasycznych metod” misyjnych, w większości pochodzących z Francji i naznaczonych rygoryzmem i jansenizmem, to jednak oddalali się od nich, dostosowując swoje metody do sytuacji kulturowej i do potrzeb adresatów, ukazując im Boga miłosiernego i przebaczącego, który poprzez Wcielenie, Misterium Paschalne i Eucharystię stał się propozycją zbawienia powszedniego dla wszystkich ludzi¹⁸. Wybrane teorie święty doktor Kościoła układał w logiczną całość przepojoną własną duchowością. W ten sposób stał się autorem jednego z najbardziej znanych i cenionych systemów misyjnych, nazywanego często „alfonsjańskim”, a współcześnie „redemptorystowskim”¹⁹. Założyciel Zgroma-

¹⁶ G. Orlandi, *La Missione*, dz. cyt., s. 353; A.V. Amarante, *Evoluzione e definizione del metodo missionario redentorista (1732–1765)*, Materdomini 2003; F. Ferrero, *Presentazione: Le missioni popolari nella Congregazione del SS. Redentore*, „Spicilegium Historicum CSsR” 33 (1985), s. 25–49; tenże, *El Seglar y la evangelización missione en tempo s. Alfonso*, „Spicilegium Historicum CSsR” 35 (1987), s. 361–392; S. Rapponi, *Alfonso M. de Liguori – maestro di Vita Christiana*, w: *Le grandi scuole della spiritualità cristiana*, red. S. Rapponi, Roma 1984, s. 632–645; G. Orlandi, *La missione popolare redentorista in Italia – Dal Settecento ai giorni nostri*, „Spicilegium Historicum CSsR” 33 (1985), s. 51–141.

¹⁷ *Ustawy i przepisy reguły Zgromadzenia Kapłanów pod wezwaniem Najświętszego Odkupiciela*, Mościska 1899, nr 153.

¹⁸ A. Marrazzo, *Stać się Kościołem z „pokornymi”*. Misja redemptorystowska w planach i praktyce alfonsjańskiej. Referat wygłoszony na Zjeździe Misyjnym Redemptorystów Prowincji Warszawskiej, Toruń, 30 stycznia – 1 lutego 2001.

¹⁹ G. Siwek, *Ewolucja systemu misyjnego redemptorystów między Królestwem Neapolitańskim a Polską*, w: *Głosic Ewangelię posłał mnie Pan*, red. A. Bazieli, Z. Poldecki, Tuchów 1996, s. 33–34.

dzenia, pozostawiając w swoich pismach koncepcję misji, zyskał sobie miano proroka, doktora czy też prawodawcy misji ludowych, który „nadał im doskonałą postać”. Wywarł również duży wpływ na ich rozwój. Świadczy o tym fakt, że na jego autorytet powoływali się nie tylko poszczególni misjonarze, ale także synody diecezjalne, prowincjalne i plenarne²⁰.

1.3. Renowacja misji w myśli św. Alfonsa

Koncepcja tzw. renowacji misji nawiązuje do dawnej i dość powszechnej praktyki pozostawiania misjonarzy na miejscu po zakończeniu misji ludowych w celu umacniania ich owoców. Tak postępowali jezuici we Włoszech na przełomie XVI i XVII wieku. Pozostając w miejscowości czasami jeszcze cały tydzień, udzielali odpustów tym, którzy nie mieli okazji otrzymać ich podczas misji, pełnili dzieła miłosierdzia pośród ubogich, chorych, więźniów, udzielali ćwiczeń duchowych osobom zakonnym, co okazywało się nie mniej owocne niż same misje. Pozostawianie misjonarzy na miejscu postulował także św. Wincenty a Paulo oraz wielu innych misjonarzy, wskazując na utwierdzenie wiernych w dobrych postanowieniach czy spowiadanie tych, którzy jeszcze tego nie uczynili podczas tygodnia misyjnego. Duże zasługi w kształtowaniu się metody misyjnej ma bp Wilhelm Lindanus (1525–1588). Przedstawił on na synodzie w Malines (Belgia) memoriał, w którym popierał misje ludowe i udzielał cennych zaleceń metodycznych dotyczących ich głoszenia. Memoriał Lindanusa nakazywał misjonarzom powrót do miejscowości po jakimś czasie. W ten sposób mieli zobaczyć skutki odbytych misji oraz uzupełnić je wygłoszeniem pozostałych tematów kazań²¹. Św. Ludwik Grignion de Montfort prowadził dużo misji ludowych, które rozpoczynał słowami: „Otwórzcie drzwi Chrystusowi”, a następnie powracał do parafii, nazywając ową praktykę „powrotem misji” (*retour de mission*). Jej celem było zabezpieczenie owoców misji skoncentrowane na przygotowaniu do dobrej śmierci, a trwała cały tydzień²². Natomiast renowacja misji to element typowy dla systemu misyjnego redemptorystów. W dużej mierze przyczyniła się ona do zatwierdzenia pierwszej reguły Zgromadzenia przez Benedykta XIV w 1749 roku. Papież postawił warunek, że musi ona przewidywać przeprowadzenie renowacji misji. Idea ta została wpisana do Konsty-

²⁰ A. Meeiberg, *Historiae missionis paroecialis lineamenta*, Roma 1953, s. 262.

²¹ M. Delft, *La mission paroissiale (pratique et théorie)*, tłum. F. van Goenendael, Paris 1964, s. 64–66.

²² Tamże, s. 91; M. Pęk, *Chrystus i Maryja według Ludwika Grignion de Montforta. Wprowadzenie do pism wybranych*, w: św. Ludwik Grignion de Montfort, *Pisma wybrane*, Warszawa 2017, s. 18; B. Cortinovic, *Św. Ludwik Maria Grignion de Montfort. Niewolnik Maryi. Życie, cuda i świadectwa*, Kraków 2018, s. 10–11, 32–51.

tucji podczas Kapituły generalnej w 1764 roku²³ i w miarę możliwości była konsekwentnie realizowana. „Według św. Alfonsa, renowacja ma być ćwiczeniem duchowym, publicznym, z kazaniem zmierzającym do utrwalenia owoców misji. Istotnym warunkiem renowacji jest jak największa łączność z misją, której owoce ma utrwalić. Ta łączność ma być czasowa, osobowa, rzeczowa”²⁴. Święty patron moralistów uzasadnia potrzebę renowacji misji w liście do ks. Ricciardiego w 1764 roku. Píše w nim: „Renowacja nie jest drugą misją. Chodzi po prostu o przypomnienie wiernym ćwiczeń, w których brali udział; kazań, które słyszeli; przyrzeczeń, które składali. Ile dusz utwierdza się w dobrych postanowieniach dzięki tym odnowieniom duchowym”²⁵.

2. Renowacja misji w systemie misyjnym redemptorystów

Św. Alfons zobowiązywał więc swoich współbraci, aby udawali się kilka miesięcy po misjach do tej samej parafii z krótszym programem. Z czasem wykształciła się tradycja, że renowację odprawiano co cztery–pięć miesięcy i że z zasady powinien w niej uczestniczyć przynajmniej jeden z misjonarzy prowadzących misję²⁶. Celem renowacji było zawsze „utwierdzenie dobrych, podniesienie upadłych i zyskanie nienawróconych”²⁷ oraz pogłębienie owoców misji²⁸. Ten element posługiwania misyjnego redemptorystów wyróżniał ich na tle innych zgromadzeń²⁹.

Jeżeli misja jest zniwem, to renowacja pokłosiem. Renowacja jest drugim nawróceniem, ostatecznym dla niejednego. Uzupełnia ona misję i uspokaja wszystkich dobrej woli, co odprawili spowiedź generalną dobrze, ale wskutek lęku i wielkiego żalu i zamącenia, spowodowanego ogromem win, niejedno zapomnieli, przeszłością byli jakby przytłoczeni i wskutek tego mało myśleli o przyszłości. Renowacja miała podawać sposoby, jak sobie w przyszłości życie urządzić należy³⁰.

²³ S.J. Boland, *A dictionary of the Redemptorists*, Roma 1987, s. 315–316.

²⁴ J. Biłko, *Renowacja misji*, „Homo Dei” 7 (1938), s. 517.

²⁵ M. Pirożyński, *Nowoczesna misja parafialna*, dz. cyt., s. 191.

²⁶ J. Biłko, *Drugi Nowicjat. Część kaznodziejska*, Kraków 1936, s. 94; M. Pirożyński, *Nowoczesna misja parafialna*, dz. cyt., s. 194. Reguła czas trwania renowacji określała na tyle dni, ile to będzie konieczne; por. *Constitutiones et Regulae Congregationis Sacerdotum sub titulo Sanctissimi Redemptoris, Romae* 1923, nr 135.

²⁷ J. Biłko, *Drugi Nowicjat. Część kaznodziejska*, dz. cyt., s. 92.

²⁸ O. Gregorio, *Saggio storico intorno alla „Rinnovazione di spirito”*, „Spicilegium Historicum CSsR” 15 (1967), s. 126–133.

²⁹ M. Pirożyński, *Nowoczesna misja parafialna*, dz. cyt., s. 151, 191–194; R. Marcinek, *Renowacja misji świętej*, Tuchów 1992, s. I–VI.

³⁰ J. Biłko, *Drugi nowicjat. Część kaznodziejska*, dz. cyt., s. 92–93.

Dzieło nawrócenia zapoczątkowane przez misje parafialne nie mogło ustać wraz z ich zakończeniem. Winno być kontynuowane przez całe dalsze życie wiernych. Jednym ze sposobów podtrzymania i ożywienia uczynionych przez nich postanowień było właśnie przeprowadzenie renowacji. Św. Alfons uznawał je za integralną część misji. Obecne Statuty redemptorystów usilnie polecają przeprowadzanie odnowy ducha, co stanowi charakterystyczny rys Zgromadzenia³¹. Metoda renowacji nie została jednak ściśle określona ani przez Założyciela, ani przez władze Zgromadzenia. Nie była ona lubiana przez misjonarzy, którzy często opuszczali ją mimo napomnień reguły i Kapituł generalnych. Podobny stosunek do renowacji mieli i mają redemptoryści w Polsce. Po II wojnie światowej odprawili oni wiele misji i renowacji. W 1961 roku o. Stanisław Wójcik opracował Dyrektorium prac apostołskich. Postanowienia tego dokumentu, mimo aprobaty prowincjała, nigdy nie zostały do końca wprowadzone. Czytamy w nim: „renowacja nie ma wzięcia u naszych misjonarzy. Podnoszą się głosy, aby jej zaniechać. Przyczyny tego są różne: często się nie udaje, misjonarze nie są do niej przygotowani, sama w sobie jest niesprecyzowana”³².

Dyrektorium z 1961 roku traktuje renowację dość swobodnie, proponując nowy model „renowacji tematycznych”. Dalej dokument ten stwierdza:

Właściwy sens renowacji jest w tym, że ona nawiązuje do misji, łączy się z nią, jest jakoby jej kontynuacją, rozwinięciem, uzupełnieniem i pogłębieniem. Podejmuje i odświeża główne myśli misji, rozświetla więcej niektóre prawdy, idzie w głąb, kultywuje życie łaski i cnoty, czyli prawdziwą pobożność. (...) Czyny to spokojnie, z refleksją, bez większego aparatu zewnętrznych uroczystości. Może nie osiąga wszystkich parafian, ale za to urabia jakby elitę, formuje apostołów. Skutki renowacji bywają niekiedy większe niż misji³³.

Dyrektorium wskazuje, że

Renowacja o tyle ma uzasadnienie w danej miejscowości i zachowuje właściwy charakter, o ile misja tam się udała, zostawiła po sobie trwałe owoce i miłe wspomnienia; o ile odbywa się w krótkim odstępie czasu po misjach, a nie dopiero wtedy, gdy ślady misji w pamięci wiernych zostały zatarte; o ile prowadzą ją ci sami misjonarze i w dostatecznej liczbie³⁴.

³¹ Statuty Generalne, nr 017 b, w: *Konstytucje i Statuty Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela*, Rzym 1986.

³² *Dyrektorium Prac Apostołskich Polskiej Prowincji OO. Redemptorystów*, Warszawa 1961, s. 77, nr 280.

³³ Tamże, s. 78, nr 283.

³⁴ Tamże, s. 78, nr 284.

Zasadniczo podczas renowacji nie urządzano większych – analogicznych do misyjnych – uroczystości, chyba że zachodziła taka potrzeba. Wówczas można było urządzić procesję czy też nabożeństwo³⁵. Zazwyczaj nie praktykowano też spowiedzi generalnych, ale raczej spowiedzi z okresu, jaki upłynął od misji. Wyjątek stanowili ci, którzy w czasie misji nie przystąpili do spowiedzi lub odprawili spowiedź świętokradzką³⁶. Rozpoczęcie i zakończenie renowacji było również mniej uroczyste niż w przypadku misji. Na początku nie wprowadzano procesyjnie misjonarzy do kościoła³⁷. Jako specjalną uroczystość renowacyjną urządzano nabożeństwo ku czci Najświętszego Serca Pana Jezusa z kazaniem i aktem poświęcenia parafii (i poszczególnych rodzin) Boskiemu Sercu Jezusowemu³⁸. Natomiast na zakończenie miała miejsce procesja do krzyża ustawionego w czasie misji. Błogosławieństwo końcowe udzielone w ramach renowacji nie było związane z odpustem, jak w przypadku błogosławieństwa misyjnego³⁹. Natomiast Dyrektorium z 1961 roku wyraźnie wskazuje, że na zakończenie renowacji udziela się błogosławieństwa papieskiego i że za udział w renowacji są te same odpusty co za udział w misji⁴⁰. Zasadę tę potwierdza Wykaz odpustów z 2004 roku Konferencji Episkopatu Polski⁴¹.

2.1. Tematyka kazań renowacyjnych

Na renowację należało przygotować kilkanaście nauk⁴². Niektóre z nich tematycznie pokrywały się z naukami misyjnymi. Ich ogólny zarys dotyczył celu renowacji, tj. podtrzymania w dobrym wytrwałych i podniesienia upadających⁴³. W sumie podczas renowacji należało wygłosić przynajmniej 10 kazań. Nauki miały być krótsze⁴⁴. Zwykle głoszono kazania: o błędach spowiedzi,

³⁵ J. Biłko, *Drugi Nowicjat. Część kaznodziejska*, dz. cyt., s. 95.

³⁶ M. Pirożyński, *Nowoczesna misja parafialna*, dz. cyt., s. 193.

³⁷ J. Biłko, *Drugi Nowicjat. Część kaznodziejska*, dz. cyt., s. 95.

³⁸ *Dyrektorium prac apostolskich Polskiej Prowincji OO. Redemptorystów*, dz. cyt., s. 81, nr 292 e.

³⁹ J. Biłko, *Drugi Nowicjat. Część kaznodziejska*, dz. cyt., s. 116.

⁴⁰ *Dyrektorium prac apostolskich Polskiej Prowincji OO. Redemptorystów*, dz. cyt., s. 81, nr 292 f.

⁴¹ Konferencja Episkopatu Polski, *Wykaz Odpustów. Normy i nadania (Enchiridion Indulgentiarum). Wzorcowe wydanie według łacińskiego wydania 4 bis z 2004 r.*, Warszawa 2012, s. 62. Wykaz mówi o nadaniu odpustu poprzez uczestnictwo w świętym przepowiadaniu: „Odpustu zupełnego udziela się wiernemu, który wysłuchawszy w czasie świętych misji kilku kazań, będzie uczestniczył w uroczystym ich zakończeniu”, nr 16, 1; „Odpustu częściowego udziela się wiernemu, który uważnie i pobożnie będzie uczestniczył w innego rodzaju przepowiadaniu słowa Bożego”, nr 16, 2.

⁴² *Statua Prowincji Polskiej CSsR*, Kraków 1923.

⁴³ B. Łubieński, *De secundo Novitiatu*, Mościska 1912–1913, s. 76; J. Biłko, *Drugi Nowicjat. Część kaznodziejska*, dz. cyt., s. 96.

⁴⁴ B. Łubieński, *De secundo Novitiatu*, dz. cyt., s. 76.

śmierci dobrej i złej, zgorzeniu, sądzie szczegółowym, wieczności, czyścцу, obojętności religijnej, względzie ludzkim, Matce Bożej Bolesnej, środkach wytrwałości, Najświętszym Sercu Pana Jezusa⁴⁵. Misyjne kazanie o okazjach do grzechu (*de recidivis*) uważano za najważniejsze kazanie renowacyjne, tak ważne, jak kazanie misyjne o grzechu śmiertelnym. Misjonarz miał w nim wyjaśnić „straszliwe zło recydywy i niebezpieczeństwa stąd dla duszy wynikające”⁴⁶. W czasie renowacji mówiono kazanie o unikaniu okazji i powracaniu do grzechów powszednich oraz o potrzebie zwalczania prowadzących do nich pokus. Kazanie o modlitwie zgodnie z zaleceniami św. Alfonsa należało do ścisłego repertuaru kazań misyjnych, których nigdy nie można było opuszczać. Misjonarze wyjaśniali w nim, że modlitwa jest rozmową z Bogiem, i omawiali różne jej rodzaje. Jednym z ważnych elementów treściowych tego kazania było ukazanie roli modlitwy w życiu chrześcijańskim jako niezastąpionego środka służącego uświęceniu i zbawieniu człowieka. Jak zaznacza o. Gerard Siwek,

lansowano hasło św. Alfonsa Liguori – kto się modli, ten się zbawi, kto się nie modli – ten się potępi. W jego duchu wyjaśniano, że do prowadzenia życia pobożnego obok łaski uświęcającej potrzebne są i łaski uczynkowe, łaska podnosząca czynności chrześcijanina na poziom nadprzyrodzony, łaska lecznicza, a nade wszystko łaska wytrwałości, te zaś łaski Bóg daje tym, którzy się o nie modlą. W związku z tym szło w parze mocne akcentowanie skuteczności modlitwy, a to w tym celu, aby wiernych do niej nakłonić. Skuteczność tę uzasadniano przez odwołanie się do dobroci Boga i zasług Chrystusa⁴⁷.

Dyrektorium prac apostołskich z 1961 roku wylicza następujące tematy renowacyjne: wartość życia, nieśmiertelność duszy, powracanie do grzechu, łaska dziecięstwa Bożego, dobrodziejstwa sakramentu pokuty, wiara i niewiara, potrzeba religii, śmierć sprawiedliwego i grzesznika, wieczność, czyściec, bramy piekła, miłość Boża, miłość bliźniego, zgorzenie, dobry przykład, apostołstwo, obowiązki względem Kościoła, zaparcie się siebie, Najświętsze Serce Pana Jezusa, Matka Boża Bolesna, zgadzanie się z wolą Bożą, pamięć o Bogu i dobra intencja, Opatrzność Boża, życie sakramentalne, u źródeł prawdziwej radości życia, niebo⁴⁸. Dalej sugeruje, że

można renowację oprzeć na innych zasadach, a mianowicie za temat wszystkich nauk wziąć jeden przedmiot, przeprowadzić jedną ideę, która by prze-

⁴⁵ J. Biłko, *Drugi Nowicjat. Część kaznodziejska*, dz. cyt., s. 97–112; M. Pirożyński, *Nowoczesna misja parafialna*, s. 193.

⁴⁶ J. Biłko, *Drugi Nowicjat. Część kaznodziejska*, dz. cyt., s. 99–100.

⁴⁷ G. Siwek, *Misje redemptorystów w aspekcie teologicznym*, w: *Redemptoryści w Tuchowie (1893–1993)*, red. S. Bafia, J. Chaim, S. Stańczyk, Kraków 1993, s. 289.

⁴⁸ *Dyrektorium Prac Apostołskich Polskiej Prowincji OO. Redemptorystów*, dz. cyt., s. 79, nr 288.

światła całe życie religijne (...) np.: Rodzina Bogiem silna, Dziećmi Bożymi jesteśmy, mistyczne Ciało Chrystusa, miłość Boga i bliźniego, katolik wiarą i czynem, Chrystus życiem naszym, przez Maryję do Jezusa, katolik w stosunku do świata, liturgia Kościoła i życie sakramentalne, apostołstwo ludzi świeckich a potrzeby religijne naszych czasów itp.⁴⁹.

Czas takiej renowacji wynosiłby sześć lub dziewięć dni. W 1983 roku opracowane zostało kolejne Dyrektorium misji Warszawskiej Prowincji Ojców Redemptorystów. Jego autorem był o. Siwek. Dokument ten nie został jednak wprowadzony w misyjne życie polskich redemptorystów. Proponował on, aby tematy renowacyjne dotyczyły życia chrześcijańskiego, jakie powinien prowadzić człowiek nawrócony: Być chrześcijaninem dziś, Życie chrześcijańskie, Sąd sumienia, Świętych obcowanie, Rodzina – wspólnotą życia i miłości, Chrześcijanin a dzień święty, Nieustająca Wspomożycielka, Trwajcie mocni w wierze⁵⁰. Jeszcze jedną pozycją w Prowincji Warszawskiej Redemptorystów zawierającą materiały dotyczące renowacji misji jest publikacja o. Ryszarda Marcinka. Jak napisał sam autor, „są to kazania i różnego rodzaju nabożeństwa”⁵¹. Według niego, renowacja powinna się odbywać od niedzieli do czwartku. Każdy dzień zasadniczo odpowiada jednemu tematowi. W niedzielę przed południem – kazania wprowadzające, po południu – Miłosierdzie Boże jako temat zachęcający człowieka do dobrego życia. W poniedziałek do południa – kazanie o nawróceniu, po południu – „Czy poznajesz czas nawiedzenia twego”. Tematem przewidzianym na wtorek była eschatologia: rano – pamięć o zmarłych, wieczorem – śmierć chrześcijanina. Środa to dzień poświęcony trzeźwości i abstynencji: kazanie poranne – „Trzeźwymi bądźcie”, wieczorne – „Trzeźwymi bądźcie i pracujcie dla trzeźwości”. Czwartek był dniem zakończenia renowacji. Temat porannego kazania to Matka Boża, a wieczornego – Najświętsze Serce Jezusa⁵².

Podczas odnowienia misji głoszono także nauki stanowe dla rodziców, młodzieńców i panien⁵³. Odbywały się również komunie generalne tych sta-

⁴⁹ Tamże, s. 79, nr 289.

⁵⁰ *Dyrektorium Misji Warszawskiej Prowincji Ojców Redemptorystów*, Toruń 1983, s. 72–78.

⁵¹ R. Marcinek, *Renowacja misji świętej*, dz. cyt., s. V.

⁵² Tamże.

⁵³ W misjach redemptorystów św. Alfons nie przewidywał nauk stanowych, chociaż system misyjny uwzględniał pouczenie o obowiązkach rodziców i dzieci. Klasyczne nauki stanowe pojawiły się w Austrii i Bawarii w wyniku skrócenia misji do pięciu dni. Wiązało się to z potrzebą koncentracji treści oraz szybkim przygotowaniem danego stanu do spowiedzi misyjnej. Kapituła Generalna Zgromadzenia Redemptorystów w 1855 roku wprowadziła nauki stanowe jako ćwiczenia nieobowiązkowe. Z biegiem czasu misjonarze zaczęli je uwzględniać i dopracowywać; B. Scholten, *Die Volksmission der Niederdeutschen Ordensprovinz*, Hofbauer-Verlag 1976, s. 183–188; G. Siwek, *Misje redemptorystów w aspekcie teologicznym*, dz. cyt., s. 260.

nów⁵⁴. Zalecano, aby kazania głosić w sposób zachęcający i pociągający jeszcze bardziej niż na misjach⁵⁵. Nie praktykowano całego ceremoniału misyjnego, ale podkreślano charakter uroczystości wzmacniający wiarę. W czasie renowacji poświęcano rodziny Sercu Pana Jezusa poprzez Jego intronizację. Nestor polskich misjonarzy o. Bernard Łubieński postulował: „gdyby nie mogła się odbyć renowacja po sześciu albo i kilkunastu miesiącach, to należy wrócić co najmniej z kilkoma kazaniami”⁵⁶.

2.2. Nowy styl misji ludowych w dziele nowej ewangelizacji

Sobór Watykański II, posoborowe orientacje duszpasterskie, głębokie zmiany polityczne, społeczne i kulturowe wymusiły nowy styl misji ludowych. Zjawisko wyobcowania, rosnący brak wiary, a także ogromna liczba ludzi odchodzących od niej, spadające uczestnictwo w niedzielnych Mszach św. oraz utrata wartości etycznych jasno pokazały, że znaleźliśmy się w świecie, który potrzebuje – być może bardziej niż kiedykolwiek – nowego głoszenia Ewangelii. Dlatego też duszpasterska odpowiedź redemptorystów na tę sytuację ma rys ewangelizacyjny⁵⁷.

Misje ludowe są czasem nadzwyczajnej ewangelizacji, kiedy wspólnota, wspomagana przez misjonarzy, ewangelizuje się i wzmacnia swoje chrześcijańskie doświadczenie, promując powstawanie grup katechetycznych dla dorosłych, pomagając wytyczyć nowe ścieżki, aby przyciągnąć do Kościoła wyobcowanych i w ten sposób promować duszpasterski projekt wspólnoty. Ogólnymi celami działania misyjnego są:

- dodać odwagi chodzącym do kościoła – pobudzić członków wspólnoty parafialnej do mocniejszej łączności z innymi chrześcijanami i ze słowem Bożym, które wzmocni i odnowi ich życie w wierze;
- odkryć nowych współpracowników – pomóc każdemu z członków odkryć ich miejsce w byciu odpowiedzialnym i w służbie we wspólnocie i okolicy;
- przyciągnąć bliżej wyobcowanych – wspólnota parafialna spotyka tych, którzy odeszli od wiary lub jej praktykowania, aby rozpocząć rozmowę ewangeliczną;

⁵⁴ J. Biłko, *Drugi Nowicjat. Część kaznodziejska*, dz. cyt., s. 112–116.

⁵⁵ B. Łubieński, *De secundo Novitiatu*, dz. cyt., s. 102–103; J. Biłko, *Drugi Nowicjat. Część kaznodziejska*, dz. cyt., s. 97.

⁵⁶ J. Biłko, *Renowacja misji*, dz. cyt., s. 519; *Fragmety z pism o. Łubieńskiego*, „Nasze Wiadomości” 7 (1952), s. 20–23.

⁵⁷ General Secretariat for Evangelization, *What is evangelization?*, dz. cyt., s. 105–106.

- rozpocząć działalność grup formacyjnych – to wielka luka u wielu chrześcijan, którą trzeba zappełnić przez spotkania rodzinne, a następnie przez katechezę dorosłych⁵⁸.

Każda parafia powinna dodać do swojego planu pastoralnego także własne cele. Św. Alfons zdecydowanie przeciwstawiał się misjom, w których jedynie „udaje się wzniecić zapał, ale z tego nie ma trwałego skutku!”⁵⁹. Kontynuacja dzieła misji może i powinna być prowadzona w wymiarze życia osobistego. Każdy, kto przeżył osobiste nawrócenie podczas misji, jest wezwany do pielęgnowania środków wytrwałości, które misjonarze powinni wskazywać, a wśród których modlitwa osobista i życie sakramentalne pozostają niezastąpione. Istotnym środkiem wytrwałości w nawróceniu jest także wspólnota Kościoła⁶⁰. Dlatego kontynuacja misji powinna być prowadzona również w wymiarze wspólnoty Kościoła parafialnego. Jest to bardzo ważny etap, który jest nazwany „czasem wytrwałości” i, w odróżnieniu od innych etapów, nie ma konkretnych terminów czy daty zakończenia. Kontynuacja misji w wymiarze życia parafialnego wymaga od duszpasterzy miejsca nawiązywania do orędzia misyjnego w kaznodziejstwie parafialnym, tak aby niejako przedłużyć jego oddziaływanie, pielęgnować nabożeństwa zainicjowane podczas misji, podtrzymywać istniejące lub powstałe wówczas małe wspólnoty żywego Kościoła, a także umożliwiać różnego rodzaju rekolekcje i kursy formacyjne proponowane przez ekipę misyjną zarówno dla całej parafii, jak i dla duchowieństwa oraz dla grup świeckich. Po okresie kontynuacji misji, kiedy były przyswajane katechezy misyjne na temat tożsamości chrześcijańskiej, misjonarze wracają do parafii, aby przeprowadzić renowację. Ta nowa interwencja o krótszym czasie trwania ma na celu:

- ożywić grupy i spotkania rodzinne funkcjonujące od czasu misji oraz nowe wspólnoty, a także grupy, które przestały się spotykać;
- zachęcić do przejścia ze spotkań rodzinnych do grup katechezy dla dorosłych;
- umocnić w wierze i poszukiwaniu Jezusa na poziomie osobistym i wspólnotowym;
- ponownie zwołać wszystkich, a szczególnie wyobcowanych, obojętnych i niechodzących do kościoła;
- zakończyć oficjalnie nadzwyczajny czas misji⁶¹.

⁵⁸ Tamże, s. 106–107.

⁵⁹ Św. Alfons, *Opere*, Marietti, III, s. 236, cyt. za: T. Rey-Mermet, *Święty wieku oświecenia*, dz. cyt., s. 328–329.

⁶⁰ Konstytucja 12, w: *Konstytucje i Statuty Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela*, dz. cyt.

⁶¹ General Secretariat for Evangelization, *What is evangelization?*, dz. cyt., s. 121.

W programach dzisiejszych misji ludowych proponowanych przez redemptorystów polskich można znaleźć kilka propozycji przeprowadzenia misji w duchu nowej ewangelizacji oraz związanej z nią renowacji misji. W misjach ewangelizacyjnych tematy renowacyjne poszczególnych dni są następujące: Trwać w Chrystusie, Trwać w Kościele, Trwać w nawróceniu, Trwać w Eucharystii, Trwać w misji. Dopełnieniem słuchania słowa Bożego są, podobnie jak podczas tygodnia profetycznego, przepowiadania, celebracje i nabożeństwa. Do tych ostatnich należy celebracja wyboru Kościoła jako drogi swojego życia, procesja na cmentarz lub modlitwa za zmarłych w kościele, wspólnotowa celebracja sakramentu pojednania lub jedna z form nabożeństwa pokutnego, celebracja potwierdzenia sakramentu chrztu, uroczystość poświęcenia Najświętszemu Sercu Pana Jezusa⁶². Natomiast problematyka przepowiadania podczas renowacji misji w tzw. misjach odnowy parafii nawiązuje do dostrzeganej już przez św. Alfonsa potrzeby wprowadzenia ludzi w głębsze życie religijne, nazywane przez niego *vita devota*. Tematyka kazań przedstawia się następująco: Życie ludzkie – dar Boży i zadanie, Jezus wzorem pełni człowieczeństwa, Dekalog drogą do prawdziwej wolności i szczęścia, Niebo przeznaczeniem człowieka, Biblia księgą życia, Sakramenty siłą naszej przemiany, Modlić się jak Maryja, Radość z życia we wspólnocie dzieci Bożych⁶³.

Zakończenie

Renowacja misji była i jest elementem typowym dla systemu misyjnego redemptorystów. Wkomponowana weń przez Założyciela w dużej mierze przyczyniła się do zatwierdzenia pierwszej reguły Zgromadzenia przez Benedykta XIV w 1749 roku. Papież postawił warunek, że musi ona przewidywać przeprowadzenie renowacji misji. Idea ta została przejęta przez tradycję misyjną redemptorystów i – w miarę możliwości – była konsekwentnie realizowana. Celem renowacji było i jest utwierdzenie w dobrym tych, którzy wytrwali w swych postanowieniach od czasu misji, a także duchowa pomoc tym, którym przydarzyły się upadki. Należało mieć również na względzie tych, którzy nie podjęli wezwania do nawrócenia w czasie misji, ale mogli to zrobić przez uczestnictwo w jej renowacji. Głównym celem było więc podtrzymanie owoców misji oraz ewentualnie uzyskanie nowych. Wzorem tego typu działal-

⁶² Komisja Misji i Rekolekcji Warszawskiej Prowincji Redemptorystów, *Dyrektorium Misji Ludowych Warszawskiej Prowincji Redemptorystów*, red. W. Zagrodzki, Kraków 2004, s. 141–147; J. Dubel, *Misje ewangelizacyjne*, „Homo Dei” 2 (2001), s. 118–120.

⁶³ Komisja Misji i Rekolekcji Warszawskiej Prowincji Redemptorystów, *Dyrektorium Misji Ludowych Warszawskiej Prowincji Redemptorystów*, dz. cyt., s. 148–175.

ności mogą być apostołowie, którzy praktykowali ponowne przybywanie do gmin, gdzie uprzednio głosili słowo Boże (por. Dz 15, 36). W programie dzisiejszych misji ludowych istnieje praktyka powrotu misjonarzy do parafii po misji – tzw. renowacja misji lub II tydzień misyjny. Klasyczna renowacja misji w duchu redemptorystowskim powinna spełniać pewne wymogi, które warunkują jej sens. Może się odbyć jedynie wtedy, gdy misje odniosą pozytywny skutek. Gdyby tak się nie stało, należy pomyśleć o powtórzeniu samych misji. Renowacja powinna mieć związek z misjami w trzech wymiarach: osobowym, kerygmatycznym i czasowym. W wymiarze osobowym dotyczy ona proboszcza, który organizował misje święte i ponownie zaprasza do przeprowadzenia renowacji tych samych misjonarzy lub przynajmniej jednego z nich. W wymiarze kerygmatycznym nie powinna ona powielać kazań misyjnych, ale ma stanowić ich kontynuację. Natomiast w wymiarze czasowym renowacja powinna odbywać się wtedy, kiedy wspomnienie misji świętych jest jeszcze żywe (ok. pół roku, maksymalnie rok po misjach).

Bibliografia

- Amarante A.V., *Evoluzione e definizione del metodo missionario redentorista (1732–1765)*, Materdomini 2003.
- Biłko J., *Drugi Nowicjat. Część kaznodziejska*, Kraków 1936.
- Biłko J., *Renowacja misji*, „Homo Dei” 7 (1938), s. 517–519.
- Boland S.J., *A dictionary of the Redemptorists*, Roma 1987.
- Boland S.J., *The missionary methods of The Redemptorists*, „Spicilegium Historicum CSsR” 30 (1962), s. 401–447.
- Communicanda nr 1, *Evangelizare pauperibus – Ewangelizacja niosąca nadzieję ubogim*, w: M. Kotyński, *Zanieść nadzieję ubogim. Ewangelizacja w dokumentach CSsR*, Kraków 2006.
- Congregazione per la Dottrina della Fede, *Indicazioni pastorali per l'Anno della Fede*, <http://www.annusfidei.va/content/novaevangelizatio/it/annus-fidei/indicazioni-pastorali-per-l-anno-della-fede.html> (dostęp: 21 stycznia 2016).
- Constitutiones et Regulae Congregationis Sacerdotum sub titulo Sanctissimi Redemptoris*, Romae 1923.
- Cortinovis B., *Św. Ludwik Maria Grignon de Monfort. Niewolnik Maryi. Życie, cuda i świadectwa*, Kraków 2018.
- Delft M., *La mission paroissiale (pratique et théorie)*, tłum. F. van Goenendael, Paris 1964.
- Dubel J., *Misje ewangelizacyjne*, „Homo Dei” 2 (2001), s. 105–121.

- Direktorium Prac Apostolskich Polskiej Prowincji OO. Redemptorystów*, Warszawa 1961.
- Ferrero F., *El Seglar y la evangelización missione en tempo s. Alfonso*, „Spicilegium Historicum CSsR” 35 (1987), s. 361–392.
- Ferrero F., *Presentazione: Le missioni popolari nella Congregazione del SS. Redentore*, „Spicilegium Historicum CSsR” 33 (1985), s. 25–49.
- Fragmenty z pism o. Lubieńskiego*, „Nasze Wiadomości” 7 (1952), s. 20–23.
- Franciszek, *Bulla o Nadzwyczajnym Jubileuszu Miłosierdzia Misericordiae vultus*, Wrocław 2015.
- General Secretariat for Evangelization, *What is evangelization?*, Roma 2009.
- Gregorio O., *Saggio storico intorno alla „Rinnovazione di spirito”*, „Spicilegium Historicum CSsR” 15 (1967), s. 126–133.
- Guglia C.C., *Il Vangelo agli Ultimi. Le missioni popolari*, Roma 1990.
- Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach Catechesi tradendae*, Kielce 1996.
- Jan Paweł II, *Bulla ogłaszająca rok 1983 Świętym Rokiem Jubileuszowym Odkupienia Apertite portas Redemptori*, Warszawa 1983.
- Jones F.M., *Alphonsus de Liguori, Saint of Bourbon Naples (1696–1787). Founder of the Redemptorists*, Dublin 1992.
- Katecheza Ojca Świętego z 30 marca 2011 roku* (Scala), „Redemptorystowskie wiadomości”, 31 marca 2011, wydanie specjalne.
- Komisja Misji i Rekolekcji Warszawskiej Prowincji Redemptorystów, *Dyrektorium Misji Ludowych Warszawskiej Prowincji Redemptorystów*, red. W. Zagrodzki, Kraków 2004.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Wykaz Odpustów. Normy i nadania (Enchiridion Indulgentiarum)*. Wzorcowe wydanie według łacińskiego wydania 4 bis z 2004 r., Warszawa 2012.
- Konstytucje i Statuty Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela*, Rzym 1986.
- Liguori A., *Instruction pour les prédicateurs on lettere apologetiques sur la vraie manière de prêcher avec la simplicité évangélique et sur la grand utilité des missions*, w: A. Liguori, *Œuvres completes*, t. 2, Paris 1854.
- Liguori A., *Instruction pratique, sur les exercices de la mission*, w: A. Liguori, *Œuvre completes*, t. 15, Paris 1836.
- Lubieński B., *De secundo Novitiatu*, Mościska 1912–1913.
- Makowski A., *Nowa ewangelizacja inspiracją odnowy misji ludowych*, Kraków 2017.
- Marcinek R., *Renowacja misji świętej*, Tuchów 1992.
- Marrazzo A., *Stać się Kościołem z „pokornymi”*. *Misja redemptorystowska w planach i praktyce alfonsjańskiej*. Referat wygłoszony na Zjeździe Misyjnym Redemptorystów Prowincji Warszawskiej, Toruń, 30 stycznia – 1 lutego 2001.
- Meeiberg A., *Historiae missionis paroecialis lineamenta*, Roma 1953.
- Orlandi G., *La missione popolare redentorista in Italia – Dal Settecento ai giorni nostri*, „Spicilegium Historicum CSsR” 33 (1985), s. 51–141.
- Orlandi G., *La Missione*, w: *Storia della Congregazione del Santissimo Redentore. Origini (1732–1793)*, t. I/I, red. F. Chiovaro, Roma 1993, s. 325–399.

- Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Życ Rokiem wiary. Program duszpasterski*, Częstochowa 2012.
- Pęk M., *Chrystus i Maryja według Ludwika Grignion de Montforta. Wprowadzenie do pism wybranych*, w: św. Ludwik Grignion de Montfort, *Pisma wybrane*, Warszawa 2017.
- Pirożyński M., *Nowoczesna misja parafialna*, Wrocław 1948.
- Rapponi S., *Alfonso M. de Liguori – maestro di Vita Christiana*, w: *Le grandi scuole della spiritualita cristiana*, red. S. Rapponi, Roma 1984, s. 632–645.
- Regolamento per le sante missioni*, „Analecta” 4 (1922), s. 172–178.
- Rey-Mermet T., *Alfons Liguori święty wieku oświecenia*, Warszawa 1987.
- Rey-Mermet T., *Przyjaciel pozbawionych nadziei. Św. Alfons Liguori (1696–1787)*, Tuchów 1996.
- Scholten B., *Die Volksmission der Niederdeutschen Ordensprovinz*, Hofbauer-Verlag 1976.
- Siwek G., *Dyrektorium Misji Warszawskiej Prowincji Ojców Redemptorystów*, mps, Toruń 1983.
- Siwek G., *Ewolucja systemu misyjnego redemptorystów między Królestwem Neapolitańskim a Polską*, w: *Głosić Ewangelię posłał mnie Pan*, red. A. Bazieliuch, Z. Poldecki, Tuchów 1996, s. 33–55.
- Siwek G., *Misje ludowe. Historia – teologia – praktyka*, Kraków 2009.
- Siwek G., *Misje redemptorystów w aspekcie teologicznym*, w: *Redemptoryści w Tuchowie (1893–1993)*, red. S. Bafia, J. Chaim, S. Stańczyk, Kraków 1993, s. 257–292.
- Statua Prowincji Polskiej CSsR*, Kraków 1923.
- Ustawy i przepisy reguły Zgromadzenia Kapłanów pod wezwaniem Najświętszego Odkupiciela*, Mościska 1899.
- Wallace A., *Reconsidering the Parish Mission*, „Worship” 4 (1993), s. 341–343.

Streszczenie

Renowacja misji ludowych w systemie misyjnym redemptorystów

Renowacja misji jest dla systemu misyjnego redemptorystów elementem typowym. Wprowadził ją św. Alfons Liguori do programu misyjnego i nakazał obowiązek jej przeprowadzenia. Miało to na celu utrwalenie owoców przeprowadzonych misji. Klasyczna renowacja misji w duchu redemptorystowskim powinna spełniać pewne wymogi, które warunkują jej sens. Powinna mieć z misjami związek w trzech wymiarach: osobowym, kerymatycznym i czasowym. Wymiar osobowy dotyczy proboszcza, który organizował misje święte i ponownie zaprasza, aby wygłosili ją ci sami misjonarze albo przynajmniej jeden z nich. W wymiarze kerymatycznym renowacja nie powinna powielać kazań misyjnych, ale ma stanowić ich kontynuację. Natomiast co do wymiaru czasowego, powinna odbywać się, kiedy wspomnienie misji świętych jest jeszcze żywe (ok. pół roku do roku po misjach).

Summary

Renovation of popular missions in the Redemptorist mission system

Mission renovation is a typical element of the Redemptorist mission system. St. Alfons Liguori inserted it to the mission program and ordered the obligation to carry it out. It was intended to consolidate the fruit of the carried out missions. The classic renovation of the Redemptorist mission should meet certain requirements that determine its meaning. Mission renovation should be related to missions in three dimensions: personal, kerygmatic and temporal. In personal dimension, it concerns the pastor who organized holy missions and invites again to be given by the same missionaries or at least one of them. In the kerygmatic dimension, renovation should not duplicate missionary sermons, but is to be a continuation of them. However, in the time dimension it should take place at a time when the memory of the saints' missions is still alive (about half a year to a year after the missions).